

**І.М. ГРИГУС, В.О. САМОРОКОВ,
В.І.ЦИМБАЛЮК, О.В. ЦИМБАЛЮК, В.В. САХНЮК**

СУДОВА ПСИХІАТРІЯ ТА СУДОВО-ПСИХІАТРИЧНА ЕКСПЕРТИЗА

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих закладів
освіти III–IV рівнів акредитації

«Новий Світ – 2000»

Львів 2020

УДК 340.63
ББК 56.14

*Рекомендовано вченою радою Національного університету
водного господарства та природокористування
(протокол № 9 від 23 вересня 2016 року)*

Рецензенти:

Юр'єва Л.М. – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри психіатрії ФОП ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»;

Білобровка Р.І. – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри психіатрії, психології та сексології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Штогун С.Г. - кандидат юридичних наук, професор кафедри спеціальних юридичних дисциплін Національного університету водного господарства та природокористування, Заслужений юрист України.

Григус І.М., Самороков В.О., Цимбалюк В.І., Цимбалюк О.В., Сахнюк В.В.

Судова психіатрія та судово-психіатрична експертиза: навчальний посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / Під ред. І. М. Григуса. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. – 119 с.

Навчальний посібник підготовлено з використанням нормативних і наукових джерел, відповідно до навчальної програми курсу «Судова психіатрія». Розглянуто основні організаційно-правові і науково-практичні основи судової психіатрії, об'єкти, види і форми судово-психіатричних експертиз, порядок призначення і проведення їх в цивільному та кримінальному судочинстві.

У посібнику систематизовано новітню інформацію та дослідження, які відображені у науковій, навчальній та методичній судово-психіатричній та юридичній літературі.

ISBN 978-966-97585-7-6

© Григус І.М., Самороков В.О.,
Цимбалюк В.І., Цимбалюк О.В.,
Сахнюк В.В., 2020
© «Новий Світ – 2000», 2020

Зміст

Вступ	4
1. Предмет, становлення, мета і завдання судової психіатрії	6
2. Правовий статус та організаційні основи судово-психіатричної експертизи.....	16
2.1. Підстави, порядок призначення та види судово-психіатричної експертизи	16
2.2. Вимоги до акту експертизи та оцінка його висновку слідчим і судом	29
3. Питання осудності при судово-психіатричній експертизі підозрюваного (обвинуваченого)	34
3.1. Юридичний і медичний критерії психічних розладів особи під час вчинення дій, за які передбачена кримінальна відповідальність.....	34
3.2. Юридичний і медичний критерії психічних розладів особи, що настали після вчинення злочину	39
4. Судова психіатрична експертиза свідків і потерпілих	43
5. Судово-психіатрична експертиза в цивільному процесі.....	52
5.1. Поняття правоздатності, дієздатності та недієздатності психічнохворих.....	52
5.2. Види судово-психіатричної експертизи в цивільному процесі.....	56
6. Загальні поняття про психічні захворювання	59
7. Симуляція психічних розладів та її розпізнавання.....	83
8. Порядок застосування примусових заходів медичного характеру до осіб з психічними розладами, які скоїли суспільно-небезпечні діяння	88
9. Комплексна судово-сексологічна експертиза.....	106
Список використаної літератури.....	116

ВСТУП

Судова психіатрія – міждисциплінарна наука, що виникла на перетині психіатрії та юриспруденції, метою якої є вивчення психічних розладів згідно з завданнями, які мають бути вирішені у цивільному та кримінальному процесі. Мета навчального посібника «Судова психіатрія» – сприяти засвоєнню студентами спеціальності 081 «Право» організаційно-правових і науково-практичних основ сучасної судової психіатрії, її місця серед інших юридичних наук. Майбутні правознавці сучасної України повинні своїми знаннями і практичними діями сприяти здійсненню справедливого, гуманного правосуддя, допомагати ефективному розкриттю злочинів, попередженню суспільно небезпечних дій хворих на психічні розлади, вміти правильно застосувати заходи медичного характеру й одночасно стояти на захисті основних прав, свобод та законних інтересів таких осіб.

Згідно з навчальними програми курсу «Судова психіатрія» вищих юридичних закладів освіти у пропонованому посібнику висвітлено основні загальнотеоретичні та організаційно-правові питання судової психіатрії та судово-психіатричної експертизи: предмет, становлення, мету, завдання судової психіатрії та правовий статус судового експерта-психіатра, проблема неосудності і недієздатності, особливості обстеження обвинувачених, засуджених, свідків і потерпілих, аналіз видів судово-психіатричної експертизи у кримінальному і цивільному процесі, загальні поняття про психічні захворювання, роль примусових заходів медичного характеру щодо психічно хворих, особливості комплексної судово-сексологічної експертизи.

Правові відносини, з приводу яких виникають різноманітні спори, можуть стосуватись будь-яких сторін людського життя. Слідчі, судді, прокурори, адвокати при їх розгляді повинні професійно володіти необхідними правовими знаннями, а також вміти застосовувати знання суміжних спеціальностей і ефективно використовувати допомогу спеціалістів різних галузей знань, зокрема *судової психіатрії*.

Отже, судова психіатрія займає особливе місце в межах загальної психіатрії і є самостійним розділом науки і практики, який вбирає в себе різноманітний комплекс даних про патологію психічної діяльності людини.

Це зумовило актуальність написання пропонованого навчального посібника, адже сьогодні викладання судової психіатрії на юридичних факультетах потребує оновлення методичного забезпечення, яке б відповідало новим педагогічним технологіям та реформам правової системи, які проводяться у сучасній Україні.